

SZAKVÉLEMÉNY

Bak Imre (Budapest, 1939), Ilona Keserü Ilona (Pécs, 1933), Lakner László (Budapest, 1936), valamint Nádler István (Visegrád, 1938) képzőművészek 53, azaz ötvenhárom műalkotásának értébecsléséhez, a Magyar Nemzeti Bank-Ingatlan Kft. (székhely: Budapest, 1054. Szabadság tér 9.) számára.

Ez a dokumentum 35 számozott oldalból áll.

I. A kollekcióban szereplő alkotók, azok helye és jelentősége a kortárs képzőművészeti szcénában, valamint a felajánlott alkotások jellege és állapota

A Magyar Nemzeti Bank-Ingatlan Kft. számára felajánlott kollekció négy művész ötvenhárom festményéből áll. Az alkotók mindegyike a mára már klaszifikálódott IPARTERV generáció prominens alakja. Mindannyian a hazai kortárs művészeti közeg reprezentáns szereplői, akik nemcsak a magyar kulturális térben – a nyilvánosság különböző szinterein, valamint a hazai múzeumi gyűjteményekben – foglalnak kiemelkedő helyet, hanem a nemzetközi szintén is számtalan esetben – egyéni- valamint tematikus-kiállításokon, illetve komoly szakmai reputációval rendelkező képzőművészeti vásárokon – évtizedek óta képviselik hazánkat.

Az 53 alkotásból álló kollekció darabjai az 1980-as évektől a napjainkig terjedő időszakban készültek, jellemzően a „posztmodern”, vagy „új festészeti fordulat” utáni időszakban. A válogatásban szereplő művekre általánosan az 1990-es években kibontakozó konceptuális szellemiségű absztrakt festői gondolkodásmód jellemző.

Bak Imre (Budapest, 1939) a hazai struktúraelvű, geometrikus festészet egyik meghatározó alakja. A 1960-as évek közepén gesztusfestményeket készített, majd az amerikai hard-edge és a minimal-art hatására törzsi-archaikus, illetve folklorisztikus-népi motívumok analitikus szemléletű struktúrái jelennek meg képein. Az 1980-as évektől az „Új szenzibilitás” hatására műveinek karaktere megváltozott: eklektikus, a pop-art, valamint dekoratív geometrikus elemek könnyed társítására épülő kompozíciók kerülnek ki műterméből. Motívumai az 1990-es évektől ismét egyszerűsödnek, egyre nagyobb egybefüggő színfelületek jellemzik festményeit, melyek perspektivikus képei elemekből hoznak létre képzeletbeli tájakat, vagy épp architektúráis veduta-műveket. Mindeközben a képtér fokozatosan kitisztult piktúrájában: a felületek és formák egyre síkszerűbbé váltak, ugyanakkor a szigorú, centrális komponálásnak, illetve az egymást takaró motívum-rendezésnek köszönhetően a tér illúziójának képzelete fokozatosan felerősödött a 2000-es években.

Bak nemcsak idehaza, de a nemzetközi szcénában is jól ismert név. Az életében megrendezett számtalan egyéni és csoportos kiállítás, valamint műveinek sajátos, jellegzetes karaktere komoly ismertséget biztosítottak számára. Alkotásairól a kortárs kritika, szinte minden korban elismerően nyilatkozott. Művészetének jelentőségét nemcsak a hazai magángyűjteményekben elfoglalt előkelő helye, hanem a hazai és nemzetközi közgyűjteményekben fellelhető nagyszámú alkotása is bizonyítja **(1. melléklet)**.

A kollekcióban található Bak-művek – két kivételtől eltekintve – az elmúlt évtized terméséhez tartoznak. Alkotásainak mindegyikére a síkbeli eszközökkel történő térillúzió keltés a jellemző. A festő témaválasztásai sok esetben kultúrtörténeti reflexióként is értelmezhetők, melyekkel az egyes művészettörténeti korszakok, illetve alkotók térgenerálási, térformálási gyakorlatát elemzi. A sorozatban található több „portré-jellegű” mű például az orosz származású festő Alekszej Georgijevics Javlenszkij stilizált portréinak szerkezetére vezethető vissza. Bak címadásai ugyancsak árulkodóak, ahol nem egyszer avantgárd klasszikusok – Kassák, Korniss, Chirico, Morandi – nevei bukkannak fel. A térillúzió fokozásában azonban nem csupán a formaalakításra hagyatkozik a művész, hanem a színekkel is kitűnően bánik. E kettő kombinálásával alkotja meg alkotásainak sajátos analitikus tereit.

A kollekcióban szereplő, minden kétséget kizárólag Bak Imre eredeti, sajátkezű 17, azaz tizenhét alkotása közül (5. melléklet), egy kivétellel (*Virtuális, 1997. akril, vászon, 210 x 140cm*) valamennyi festmény kifogástalan állapotú. A darabok sem a művész, sem más restaurátor beavatkozását nem igénylik. Az említett kivétel, a festő *Virtuális, 1997* című alkotása, melynek jobb felső sarkán kisebb kopásnyom látható. A sérülés az installálás során könnyűszerrel javítható.

A 17, azaz tizenhét mű bruttó összértékét a 242 000 000 Ft és a 274 000 000 Ft, azaz a kétszáznegyvenkettőmillió forintos és a kétszázhetvennégy millió forintos értéksávban állapítom meg.

Ilona Keserü Ilona (Pécs, 1933) életműve nemcsak idehaza jelent unikális értéket. A pécsi születésű művésznőt az utóbbi években Nyugat-Európában és a tengerentúlon is felfedezte a művészeti világ. Az Iparterv egyetlen női művésze, aki sajátos, női nézőpontot képvisel. A fő motívumok, melyek, mint program és tematikát adó festészeti feladat munkásságát végig kísérik a „lágy hullámvonal”, a „gubanc” és a „gomolygás”. E három fogalom egyfelől érzéki jelleggel bír, ugyanakkor magában hordozza a másként tapasztalás, a rendszer nélküli szellemi kalandozás vágyát is. Keserü mindig is szeretett kísérletezni a formákkal, az anyagokkal, továbbá a véletlen szerepével és a különféle automatizmusokkal. Nem pusztán a struktúrák érdekelték, hanem a „textúrák” és a „redőzés” is fontos minőségei alkotásainak. Keserü talán legtermékenyebb időszakát az 1968–1970 körüli évek jelentették. Az életmű kulcsfontosságú darabjai (gesztusképek, sírkövek, vászondomborítások, varrottasok) készültek ekkor, melyek sűrítve tartalmazták a jövőbeli munkák fő gondolatiságát, tartalmát is.

Ilona Keserü Ilona oeuvre-je azon kevés kortárs magyar életmű közé tartozik, melyek pontos alapossággal feldolgozásra kerültek az elmúlt évtizedben. Az életmű átláthatósága, precíz dokumentálása sokban hozzájárult ahhoz, hogy az egyik legkeresettebb kortárs művésznőké avassa Keserüt. Ez különösen igaz a nemzetközi szcénára, ahol rövid idő alatt jelentősen nőtt az alkotó ismertsége és népszerűsége. Az elmúlt években rendezett hazai és külföldi egyéni kiállításai rendre nagy sikereket értek el, s olyan nemzetközi hírességeket felsorakoztató tematikus kiállításokon szerepeltek alkotásai, mint például a new york-i Metropolitan Múzeumban rendezett *Epikus absztrakció* című bemutató, ahol olyan társalkotókkal együtt szerepelt a művésznő, mint Helen Frankenthaler, Ellsworth Kelly, Carmen Herrera, Shiraga, Joan Snyder, Cy Twombly vagy éppen Jackson Pollock. A nemzetközi művészeti vérkeringésbe sikerrel beillesztett életmű a nyugati közintézmények érdeklődését is felkeltette, melynek következtében több fontos alkotása került világviszonylatban is jelentős gyűjteménybe. (2. melléklet)

A kollekcióban szereplő Keserü-alkotások az elmúlt tíz évben készültek. Az öt alkotást jellemzően kapcsolódik a művésznő érzéki programjához. „*Eléggé sokára értettem meg, hogy alapmotívumom, a GUBANC egyben művészi munkálkodásom térbeli ábrája, képlete is. Minden visszatér és ismétlődik, de nem a spirál szabatos és megnyugtató rendjében, hanem a váratlan eltűnések, felbukkanások, ívek, hurkok, kibonthatatlan csomók és ömlő áradások egyre, szertelenül változó halmazában*” – mondja Keserü.¹ Jellemző formavilága élénk színvilággal párosul, melynek gyökerei ugyancsak az 1960-as

¹ Aknai Katalin: „Állandóan visszajárok a múltamba” Keserü Ilona életművének vizsgálata a hatvanas évek perspektívájából. Doktori disszertáció, Budapest, 2014. 72.

évekig nyúlnak vissza. Keserü sajátos színekutatása a korábbi – piros – narancs – rózsaszín orientáltságú színhasználatát kívánta tágítani, első sorban a spektrumszínek tartományai felé.

Ilona Keserü Ilona alkotásainak szemléjére a covid-19 vírus által előidézett helyzet – a művésznő korára való tekintettel, valamint ideiglenes pécsi tartózkodása – miatt nem nyílt lehetőség. Azt egy későbbi időpontban kell pótolni. **A kollekcióban szereplő, minden kétséget kizárólag Ilona Keserü Ilona eredeti, sajátkezű 5, azaz öt alkotása (6. melléklet) kifogástalan állapotú, melyek sem a művész, sem más restaurátor beavatkozását nem igénylik.**

Az 5, azaz öt mű bruttó összértékét a 58 000 000 Ft és a 68 000 000 Ft, azaz az ötvennyolcmillió forint és a hatvannyolcmillió forint értéksávban állapítom meg.

Lakner László (Budapest, 1936) a szürnaturalista, valamint a pop arttal rokon figurális festészete, illetve konceptuális korszakának lezárásától – a Németországba történő emigrálást követően – írásalapú és posztkonceptuális festményeket alkot. Már az 1970-es évek második felétől fokozatosan távolodott el a fotografikus előképek alkalmazásától, és egyre oldottabbá vált művészete. „Festőivé”, „expresszívvé” válása összefüggésbe hozható a nemzetközi művészeti világban lezajló fordulattal is, de alapvetően az emigráció után általánossá váló léthelyzet sajátosságai, az idegenség és a fordítás fogalmi válnak művészetének alapvető sajátosságaivá. A nyolcvanas évektől egyre több kulturális, (művészet)történeti, irodalmi idézet jelenik meg alkotásain, egyfajta „musée imaginaire”-t alkotva életművében. Lakner oeuvre-je tulajdonképpen leírható olyan egymásra rakódó rétegekből, melyek komponensei a többi réteg és festői elem viszonylatában értelmezhető.

Betű-képei, sematikusnak tűnő stilizált vonalhálózatai a dolgok újraolvasására szólítják föl a nézőt. Tárgyi vonatkozású, vagy kultúrtörténeti reflexiókat hordozó motívumai a műben „anyagként”, a festészet autonóm, a színnel, formával egyenértékű elemeiként szerepelnek, mintha tértől és időtől leválva lebegnének valahol. A folyton megújuló lakneri festészet heterogenitását egyrészt a „mindent kipróbálni” kelet-közép-európai attitűdjével és az avantgárd kísérletező szemléletével is magyarázható, ám ennél is fontosabb Lakner a festészethez fűződő reflektált viszonya. Nem kötelezi el magát a piktúra egyetlen válfaja mellett sem, hanem inkább a festészet határait és korlátait kísérli meg tágítani: nem pusztán festményeket fest, hanem a festészet különböző aspektusait mutatja fel festményei által.

Németországi letelepedését követően, a berlini Freie Universität művészettörténet tanszékén, illetve az Esseni Egyetem művész- és designer-képző szakán betöltött oktatói pozíciójának köszönhetően fokozatosan ismertté vált a nyugat európai művészeti szcénába. Elsősorban német nyelvterületen számít keresett művésznek, minek következtében számtalan németországi köz- és magángyűjteményben megtalálhatóak alkotásai (**3. melléklet**). Ugyanakkor Magyarországon is folyamatosan szerepelnek műveit. Számtalan egyéni és csoportos kiállítást rendezett hazánkban is.

Lakner László alkotásainak szemléjére a covid-19 vírus által előidézett helyzet – a művész berlini tartózkodása – miatt nem nyílt lehetőség. Azt egy későbbi időpontban kell pótolni. **A kollekcióban szereplő, minden kétséget kizárólag Lakner László eredeti, sajátkezű 18, azaz tizennyolc alkotása (7. melléklet) kifogástalan állapotú, melyek sem a művész, sem más restaurátor beavatkozását nem igénylik.**

A 18, azaz tizennyolc mű bruttó összértékét a 142 000 000 Ft és 167 000 000 Ft, azaz a száznegyvenkettőmillió forintos és a százhatvanhétmillió forintos értéksávban állapítom meg.

Akárcsak Bak Imre, az ugyancsak a Zuglói Körben induló, kezdetben gesztusfestményeket készítő **Nádler István (Visegrád, 1938)** az 1960-as évek végén fordult a hard-edge, valamint a minimal-art felé. Szemben azonban festőtársával struktúraelvű, geometrikus festészete nem az archaikus kultúrák, valamint a nép motívumokból építkezett. Homogén színmezőkre, dinamikus képszerkezetekre, „személytelen” struktúrákra épülő alkotásai harsány színviszonylatok voltak jellemzőek. Képein olyan rendszerek jöttek létre, melyeknek minden eleme egy sajátos mozgásképesseggel, mozgáskarakterrel rendelkezett.

Nádler az 1980-as években egy látszólag hirtelen fordulattal visszatért a hatvanas évek monumentális gesztusfestészetéhez. A spontán festői improvizáció, a véletlenszerűség és a pillanatnyiség került az előtérbe képein. A mű egy sugárzó <<<energiaközponttá>> vált számára, mely nem egy előre megtervezett gondolati-logikai folyamatot dokumentált, hanem létállapotot közvetített. Képei ettől az időszaktól leggyakrabban három rétegből állnak: egy viszonylag passzív alapból, melyen egy mértani elem áll. Ez legtöbbször egy háromszög, amely számtalan variációban jelenhet meg, hol egybeolvad az alappal, hol ridegen elkülönül attól, hol pedig sejtelmessé válik a körvonala. A harmadik réteg rendre egy dinamikus gesztus, amely vagy a háromszög oldaláról válik le, vagy önálló motívumként lebeg a mértani elem felett, éles kontrasztot alkotva az alappal. Mindhárom szólam kisebb-nagyobb mérvű változtatásai eredményezik az egymást követő periódusait, mely az 1990-es évektől egyre meditatívabbakká válnak: az ellentétek összefonódásának és egyensúlyba helyezésének lehetőségeit keresi. Olyan képi-szituációkat, amelyek feloldják az ellentmondások szembenállását, de megőrzik az „ütköző” alakzatok feszültségéből eredő intenzitást.

Nádler István a kollekció többi tagjához hasonlóan a magyar kortárs képzőművészeti reprezentáns figurája, aki az 1980-as évek kezdete óta nemcsak hazánkban, hanem Európa legtöbb országában, illetve a tengerentúlon is számtalan egyéni, illetve csoportos kiállításon vett részt. Művészete nemcsak itthon hanem Nyugat-Európában is népszerű, illetve keresett volt, melyet a hazai és nemzetközi közgyűjteményekben fellelhető nagyszámú alkotása is bizonyít **(4. melléklet)**.

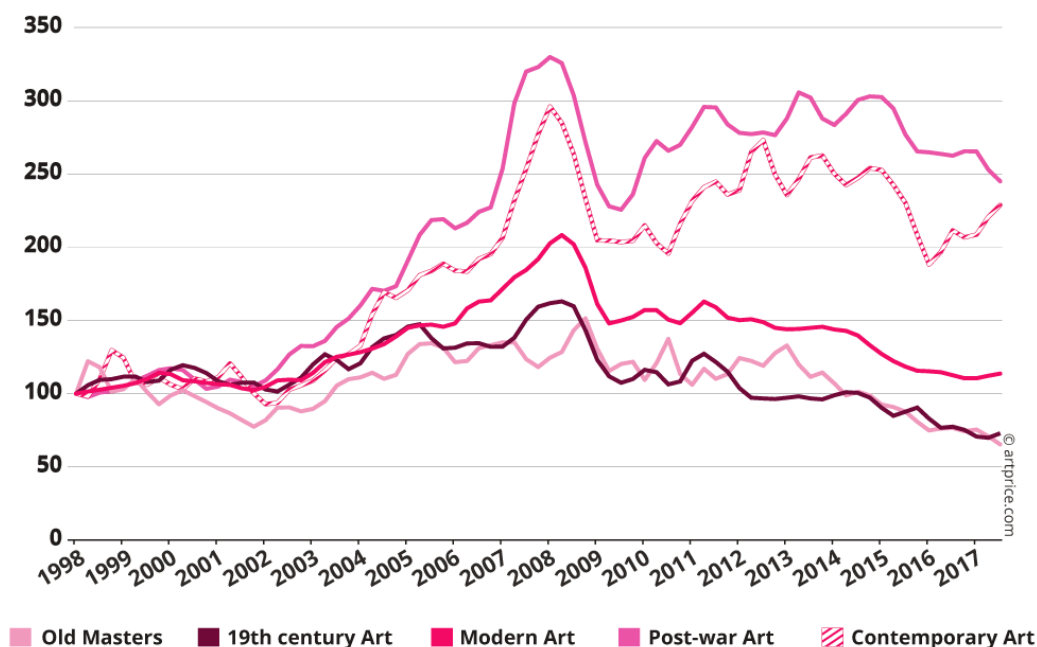
A kollekcióban szereplő Nádler-alkotások a festő legújabb, közel egy évtizedet felölelő periódusából származnak. Ezek az alkotások leginkább az emelkedettségről szólnak, egyfajta „megtisztulásról”, ahol a lágy gesztusok súlyukat veszítve lebegtek az arany, ezüst, valamint a finom pasztellszínek tompa fényében. Új, fémeshatású színek - arany, ezüst, réz, bronz – is megjelennek itt Nádler festészetében melyek nem feltétlenül szakrális értelemben vannak jelen vásznain, hanem mint színek teszik még oldottabbá képeinek terét és a kolorit átmeneteit. A kazein-tempera tompasága ugyanakkor kontrasztot teremt az élénk színfelületükkel, így fokozva a tér mélységét és az egyes képrétegek játékát.

A kollekcióban szereplő, minden kétséget kizárólag Nádler István eredeti, sajátkezű 13, azaz tizenhárom alkotása (8. melléklet) kifogástalan állapotú, melyek sem a művész, sem más restaurátor beavatkozását nem igénylik.

A 13, azaz tizenhárom mű bruttó összértékét a 81 000 000 Ft és a 97 000 000 Ft, azaz a nyolcvanegymillió forintos és a kilencvenhétmillió forintos értéksávban állapítom meg.

II. A piaci környezet

2002-ig az 1945 utáni európai és tengeren túli művészet műkereskedelmi helyzete közel azonos volt a régi mesterek, a 19. századi és a klasszikus modern művészet megítélésével. Ekkor indult be az a folyamat, mely a II. világháború és a kortárs művészet felértékelődését hozta. Az elmúlt évek elemzéseit látva ma már biztosan kijelenthető, hogy ez a tendencia nem tekinthető piaci manipulációnak, sem egyszerű „divathullámnak”. **A befektetési célú vásárlások terén az elmúlt 15 év nyilvános eredményei az úgynevezett post-war és kortárs művészet hegemoniáját mutatják. Az Artprice.com által készített, a 2017-es első félév trendmozgásait bemutató elemzése szerint ez a szegmens nagyjából háromszoros értéknövekedést mutat a 19. és 20. századi klasszikus modern alkotásokkal szemben.**

Forrás: Artprice.com

Bár a tavalyi évben némi visszaesést mutatott a globális műtárgypiac forgalma, a II. világháború utáni időszak továbbra is tartja korábbi népszerűségét. Amennyiben a piaci részesedés szempontjából nézzük a folyamatot, az összforgalom 52%-át tette ki a II. világháború utáni művészet, melyet 23%-kal követ a modern (főként 19. századi végi és a 20. század első felének alkotásai), míg a régi mesterek forgalma összesen 13%-ot tett ki a 2016-os évben.² Ráadásul, míg az antik és a modern művészeti piacon árcsökkenés volt tapasztalható, addig a kortárs művészeti szegmensben mintegy 4%-kal emelkedtek az árak.³

² Dr. Clare McAndrew: *The Art Market 2017*. Basel, UBS–Art Basel, 2017. Magyarul ismerteti: portfolio.hu <http://www.portfolio.hu/befektetes/mutargy/a-vilag-mutargypiac-a-2016-ban.247539.html>

³ TEFAF 2017 *Global Art Market Report*. Szerk.: Prof. Dr. Rachel A. J. Pownall, Maastricht, TEFAF, 2017. <http://1uyxqn3lzdsa2ytyzj1asxmmmpt.wpengine.netdna-cdn.com/wp-content/uploads/2017/03/TEFAF-Art->

A 1945 utáni művészet népszerűsége több okra vezethető vissza. A műkincspiac befektetési célú vásárlásai szempontjából ez az időszak befolyásolható a legnagyobb mértékben, hisz itt még korántsem beszélhetünk kanonizált életművekről, iskolákról, tendenciákról és korszakokról, mint mondjuk a klasszikus modern, vagy éppen a 19. századi művészet esetében. E tekintetben a II. világháború utáni és kortárs művészet megítélése még formálható, alakítható, mely a piaci eredményekre is képes nagyobb „hatást” gyakorolni. Ez a napjaink művészetét jellemző sajátosság ugyanakkor kockázatokat is rejt magában, hisz egy életmű árfekvésének szinten tartása, növelése sokban függ az adott alkotó szereplésének gyakoriságán, nívós szakmai rendezvényeken – egyéni és csoportos kiállításokon, vásárokon – történő részvételein.

A 1945 utáni művészet népszerűségének azonban van egy másik oka is. Az elmúlt néhány évtizedben a vizuális kultúrát alapvetően befolyásoló folyamatok játszódtak le a nyugati társadalomban. A változások szociális és társadalmi vetületei a művészeti érték nivellálódására is erőteljes hatást gyakoroltak. Ennek következtében a 19. valamint a 20. század első felének kulturális és társadalmi erőterébe született alkotások, életművek mai megítélése is rengeteget változott. Ez nemcsak a nyugati-európai, vagy tengeren túli országokban, hanem – igaz 10-15 éves késéssel – de már hazánkban is jól megfigyelhető. Ezt a folyamatot a hazai aukciós eredmények is igazolják. Az olyan iskolák és irányzatok, mint a naturalizmus, a szecesszió, vagy éppen Grasham-kör, Czóbel Béla, Rippl-Rónai József finomabb hangolású, kontemplatív szemléletű művészete a gyűjtők fiatal generációja számára avítottá váltak. Helyettük az avantgárd erőteljesebb hangolású, a hagyományos művészeti műfajokat átértelmező életművek, alkotások ázsioja és értéke nőtt szembetűnő módon.

II-1. Az Iparterv generáció piaci pozíciója

a. Az elsődleges piac szegmense

A fenti négy művészt képviselő kortárs magyar galériák a hazai szcéná stabil háttérrel rendelkező meghatározó szereplői, melyek kiegyensúlyozott tevékenységüknek köszönhetően egy évtizede folyamatosan jelen vannak a nyugat-európai, illetve tengeren túli kortárs művészeti vásárokon is. Nemzetközi sikerük egyik fő oka, hogy a korábban nyugat-európai és észak-amerikai művészetre fókuszáló nyugati közintézmények számára napjainkban minden korábbinál fontosabbá vált a nézőpontok kiterjesztése azokra a területekre, amelyek eddig kiestek a látóterükből. Ezek között a területek között kiemelkedő jelentőséggel bírnak az egykor a keleti-blokkhoz tartozó országok. A folyamat eredményeképp – többek között – olyan jelentős múzeumok gyarapították gyűjteményüket magyar művészek alkotásaival, mint a Tate, a MoMA, a Metropolitan Museum és a Centre Pompidou, olyan nemzetközi terjesztésű kiadók gondozásában jelentek meg kötetek a magyarországi művészet bizonyos szakaszairól, mint a Thames and Hudson és a Koenig Books. A magyar galériák pedig minden korábbinál gyakrabban és sikeresebben szerepelnek az olyan jelentős nemzetközi művészeti vásárokon, mint a londoni és a New York-i Frieze, a párizsi FIAC és Paris Photo, illetve az Art Cologne. Szakmai tevékenységüknek köszönhetően került Keserű Ilona egy műve a new york-i Metropolitan

Múzeum gyűjteményében, egy korai Nádler István alkotás pedig a párizsi Centre Pompidu kollekciójába. Közreműködésükkel ugyanakkor olyan jelentős egyéni kiállítások nyíltak az utóbbi években, mint Keserü Ilona londoni, a Stephen Friedman Galériában (2018), valamint Bak Imre – ugyancsak londoni – a Mayor Gallery-ben (2018) rendezett bemutatója.

A fenti sikereke, valamint a jelentős nemzetközi érdeklődés komoly hatást gyakorolt az Iparterv-generáció tagjainak kereskedelmi besorolására is, amely ma már megközelíti a közép kategóriába tartozó nyugat-európai művészek árfekvését.

b. A másodlagos piac szegmens

A fenti folyamatoknak köszönhetően a hazai kortárs piac a másodlagos piaci szereplők körében is erőteljes fellendülésnek indult az elmúlt néhány évben. A 2000-es évek elején még alig méltatott II. világháború utáni progresszív irányzatok népszerűsége mára jelentősen megugrott. A másodlagos piaci szereplők árverésein egyre nagyobb volumenben és egyre dinamikusabb értékemelkedéssel jelenik meg ez a kínálati szegmens. **A hazai aukciós piacon az IPARTERV generáció népszerűsége a legszembetűnőbb. Az árverezőházak kínálatában pedig nemcsak a neoavantgárd művek, hanem az 1980 és a 2010 közé datálható tételek száma is évről-évre folyamatosan bővül.** A 2019-es évben jelentős életműrekordok is születtek: a Virág Judit Galéria 2019 novemberi kortárs árverésén Nádler István *Kapcsolat* című 1971-es műve 35 millió forint+20% jutalékért kelt el, míg Lakner László *Metamorfózis – egyszer, aztán, később / Várakozók (Példázat), 1964-1967* című alkotása 42 millió forint+20% jutalékért talált új gazdára.

De az aukciós kínálatokban gyakran ott találjuk Keserü Ilona és Bak Imre nevét is. Előbbi ugyancsak a Virág Judit Galériában értékesített 1978-as kisméretű pannótervéért (*Pannóterv 3.*) 12 millió+20% jutalékot, utóbbi egy 2000-es kisméretű képéért (*Morandi IV.*) pedig 4,4 millió+20% jutalékot fizetett egy-egy gyűjtő.

III. Művek közgyűjteményekben

Az Iparterv-generáció jelentőségéhez mérten **a hazai múzeumi gyűjteménykezelési gyakorlat már az 1980-as évek közepén jelentős műveket vont ki a műkereskedelemből.** A hazai múzeumi vásárlások a későbbiekben is folyamatosak, illetve szakszerűek volt, így mind a négy alkotó esetében komoly főművek kerültek közgyűjteményekbe közvetlenül a keletkezésük után. Ugyancsak az 1980-as évektől kezdődően – elsősorban Hegyi Lóránd és Néray Katalin művészettörténészek szervező, illetve kurátori tevékenységének köszönhetően – **a fenti alkotók számtalan műve került német, olasz és francia köz- illetve magángyűjteménybe.** E folyamatok következtében **számtalan jelentős munka vált napjainkra elérhetetlenné, amely további „árfelhajtó” tényezőt jelent mind a műkincspiac elsődleges, illetve másodlagos szegmensén belül is.**

IV. A kollekcióba tartozó művek együttes értéke

A Magyar Nemzeti Bank-Ingatlan Kft. számára felajánlott Bak Imre (Budapest, 1939), Ilona Keserü Ilona (Pécs, 1933), Lakner László (Budapest, 1936), valamint Nádler István (Visegrád, 1938) képzőművészek 53, azaz ötvenhárom műalkotásának értékebecsléséhez az egyes darabok állapotán, témáján és méretén túl, az I., II., valamint III. pontban körülrít kánonra, műtárgycsoportokra, piaci környezetre és

közgyűjteményi sajátosságokra vonatkozó információk mellett, három alapvető szempontot kell figyelembe venni:

- A nagyszámú másodlagos piaci szereplés ellenére **Bak Imre, Ilona Keserü Ilona, valamint Nádler István újabb, azaz a 2000 után készült alkotásaira az elsődleges piaci résztvevőknek számító galériák árképzése az iránymutató.** Ennek oka, hogy a fenti alkotók frissebb munkái a művészeket képviselő ACB, illetve a Kisterem Galériákon keresztül jutnak műkereskedelmi forgalomba. A képviselő galériák árpolitikájára ma a nyugati trendekhez közelítő árképzés jellemző, mivel az egyre élénkebb nemzetközi érdeklődésnek köszönhetően sikerrel értékesítik a fenti művészeket nemzetközi vásárokon, illetve külföldi partnergalériákban.

- Az 1980-as évek elejétől Németországban élő **Lakner László** korábban és ma is a nyugat-európai árszínvonalon értékesítette, illetve értékesíti műveit.

- A nemzetközi műkereskedelemben is képviselt nevek esetében figyelembe kell venni a forint napjainkban tapasztalható **gyenge árfolyamát.** Az hosszú időszakon keresztül a 300 és 330 forint között mozgó euró jelentősen elszakadt ettől az értéksávtól az elmúlt néhány hétben. Jelenleg a 340-350 forint közötti zónában mozog.

A Magyar Nemzeti Bank-Ingatlan Kft. számára felajánlott **Bak Imre (Budapest, 1939), Ilona Keserü Ilona (Pécs, 1933), Lakner László (Budapest, 1936), valamint Nádler István (Visegrád, 1938) képzőművészek 53, azaz ötvenhárom műalkotásának bruttó értéke az I., a II., a III., illetve a IV. pontban meghatározott szempontok alapján, a 4.-től az 8.-ik terjedő melléklet műleírásokban meghatározott összegtartományokban, együttesen pedig bruttó a 523 000 000 Ft és 606 000 000 Ft azaz az ötszázhuszonhárommillió forintos és a hatszázhatmillió forintos értéksávban állapítom meg.**

Budapest, 2020. 06. 04.

Kaszás Gábor
művészettörténész
igazságügyi szakértő

1. melléklet - Bak Imre művei közgyűjteményekben

Albertina, Bécs
Aritmeum, Bonn
ArtKite Museum, Detmold
Déri Múzeum, Debrecen
Fővárosi Képtár, Budapest
Fonds National d'Art Contemporaine, Párizs
Folkwang Museum, Essen
Galerie IHK, Würzburg
Galerie sucasnych madarskych umelcov, Dunajská Streda
József Attila Múzeum, Makó
Janus Pannonius Múzeum, Pécs
Herman Ottó Múzeum, Miskolc
Kortárs Művészeti Múzeum/Ludwig Múzeum, Budapest
Lentos Kunstmuseum, Linz
Ludwig Múzeum, Aachen
MODEM, Antal – Lusztig Gyűjtemény, Debrecen
Móra Ferenc Múzeum, Szeged
Museum Morsbroich, Leverkusen
M. Narodowe, Szczecin
M. Okregowe, Chelm
Musée de Chateau, Montbéliard
Museum St. Pierre Art Contemporain, Lyon
Magyar Nemzeti Galéria, Budapest
Metropolitan Museum of Art, New York
Modern Képtár, Vass László Gyűjtemény, Veszprém
MUMOK, Bécs
Národní Galeria, Pozsony
Nationalgalerie, Berlin
Neue Galerie am Landesmuseum Joanneum, Graz
Neue Galerie, Linz
Paksi Képtár, Paks
Rómer Flóris Történeti Múzeum, Győr
Sammlung Daimler Chrysler, Stuttgart
Sárospataki Képtár, Sárospatak
Staatlichen Kunstgalerie Perm – Stiftung Perm, Perm
Szent István Király Múzeum, Székesfehérvár
Szombathelyi Képtár, Szombathely
TATE, London

2. melléklet - Ilona Keserü Ilona művei közgyűjteményekben

Metropolitan Múzeum, New York
Kiscelli Múzeum, Budapest
Szombathelyi Képtár, Szombathely
Kecskeméti Képtár, Kecskemét
Szépművészeti Múzeum - Magyar Nemzeti Galéria, Budapest
Francia Intézet, Budapest
Modern Magyar Képtár - Janus Pannonius Múzeum, Pécs
Művésztelep Gyűjtemény, Piestany
Janus Pannonius Tudományegyetem, Rektori Arcképek, Pécs
Szent István Király Múzeum, Székesfehérvár
Muzeum Narodowe, Szczecin
Zentralsparkasse und Kommerzialbank, Bécs
National Museum of Modern Art, Szöul
Károlyi Alapítvány, Vence
Szoborpark, Villány
Paksi Képtár, Paks
Bayer A. G. Kunstsammlung, Leverkusen
Kassák Emlékmúzeum, Budapest
Minisztériumi gyűjtemény, Budapest
Ludwig Múzeum, Kortárs Művészeti Múzeum, Budapest
Mondriaanhuis, Amersfoort
Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest
Színháztörténeti Múzeum, Budapest
Nationalgalerie, Berlin
Museo e Pinacoteca Communali, Gubbio
Rómer Flóris Történeti Múzeum, Győr
Ludwig Múzeum, Aachen
National Museum of Women in the Arts, Washington

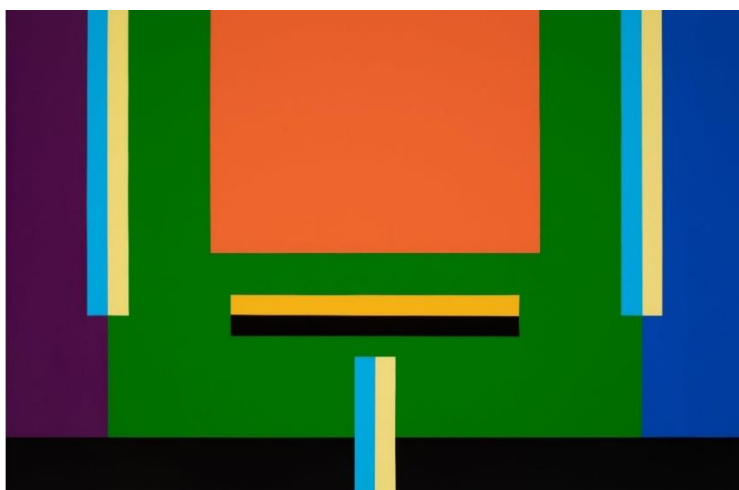
3. melléklet - Lakner László alkotásai közgyűjteményekben

Ludwig Fournier für Internationale Kunst, Aachen
Suermondt-Ludwig-Museum, Aachen
Staatliche Museen zu Berlin, Nationalgalerie
Neuer Berliner Kunstverein, Berlin (Arthotek)
Berlinische Galerie Landesmuseum für Moderne Kunst, Fotografie und Architektur
Berlin-Hannoversche Hypothekenbank AG
Bankgesellschaft Berlin AG, Stiftung Brandenburger Tor, Max Liebermann, Berlin
Sammlung der Bundesrepublik Deutschland, Berlin
Stiftung Schering AG, Berlin
Deutsche Telekom AG, Bonn
Paula Modersohn-Becker Stiftung, Bremen
Stiftung Ludwig-Roselius-Museum, Bremen
Neues Museum Weserburg Bremen (Sammlung Stöber)
Szépművészeti Múzeum - Magyar Nemzeti Galéria, Budapest
Ludwig Múzeum Budapest – Kortárs Művészeti Múzeum
Fővárosi Képtár, Kiscelli Múzeum, Budapest
Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest
SONS Museum, Cape Town
Sammlung Familie Ströher, Darmstadt
Museum Folkwang, Essen
Sammlung Sparkasse Essen
Galleria degli Uffizi, Firenze
Sammlung der Universität Freiburg
Neue Galerie am Landesmuseum, Graz
Rómer Flóris Történeti Múzeum, Győr
Museum Ludwig, Köln
Sammlung Weishaupt, Laupheim
Victoria & Albert Museum, National Art Library, London
Archive of Visual Poetry, Marvin and Ruth Sackner Foundation, Miami, Florida
G.A.M.E.S. of Art, Mönchengladbach
Thomas Mann Haus, München
Janus Pannonius Múzeum, Pécs
Museum Boijmans-Van Beuningen, Rotterdam
Institut für Auslandsbeziehungen, Stuttgart
Szent István Király Múzeum, Székesfehérvár
Szombathelyi Képtár, Szombathely
Hara Museum, Tokyo
Museum Moderner Kunst Stiftung Ludwig Wien (MUMOK)
Von der Heydt-Museum, Wuppertal
Adolph Luther Stiftung, Krefeld, Lehmbruck Museum, Duisburg
FRAC Haute Normandie, Sotteville-lès-Rouen

4. melléklet - Nádler István művek közgyűjteményekben

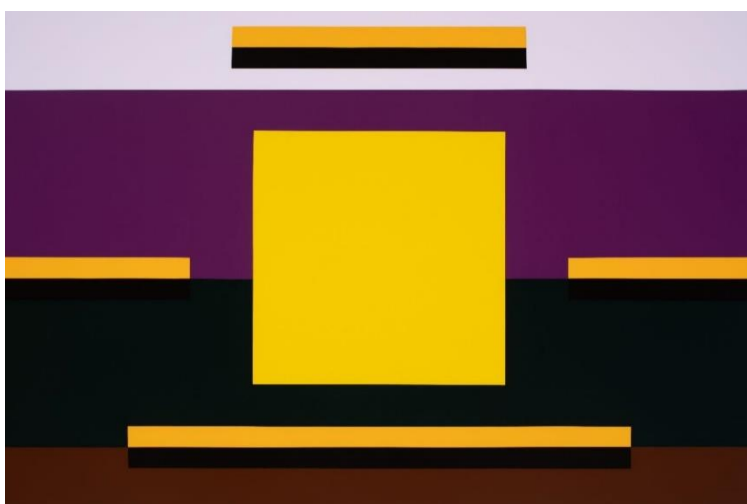
Centre Pompidu, Párizs
Fővárosi Képtár, Budapest
Folkwang Museum, Essen
Graphische Sammlung der Albertina, Bécs
Herman Ottó Múzeum, Miskolc
Szent István Király Múzeum, Székesfehérvár
József Attila Múzeum, Makó
Janus Pannonius Múzeum, Pécs
Neue Galerie am Landesmuseum Joanneum, Graz
Lehmbruck Museum, Duisburg
Ludwig Nationalgalerie, Berlin
Ludwig Múzeum, Budapest
Magyar Nemzeti Galéria, Budapest
MUMOK SLW, Bécs
Munkácsy Mihály Múzeum, Békéscsaba
Nemzeti Galéria, Pozna
Neue National Galerie, Berlin
Raiffeisen Bank, Budapest
Rómer Flóris Történeti Múzeum, Győr
Solomon R. Guggenheim Museum, New York
Szombathelyi Képtár, Szombathely
Wilhelm-Lehmbruck-Museum, Duisburg

5. melléklet - Bak Imre alkotásai

1. Bak Imre: Új egyensúly akril, 2019. akril, vászon, 140x210 cm, jelezve a hátoldalon: Bak/2019 Új egyensúly

érték: 16 000 000 – 18 000 000 Ft

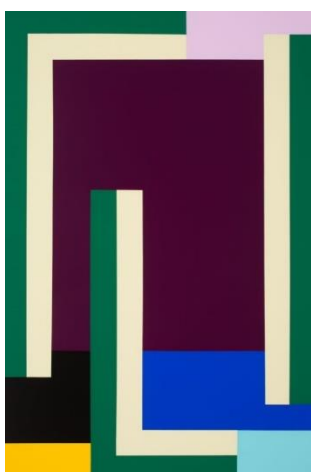

2. Bak Imre: Hangulat, 2019. akril, vászon, 140x210 cm, jelezve a hátoldalon: Bak/2019 Hangulat, Mood

érték: 16 000 000 – 18 000 000 Ft

3. Bak Imre: Esteledik, 2019. akril, vászon, 140x210 cm, jelezve a hátoldalon: Esteledik Bak/2019 Es
Dämert
érték: 16 000 000 – 18 000 000 Ft

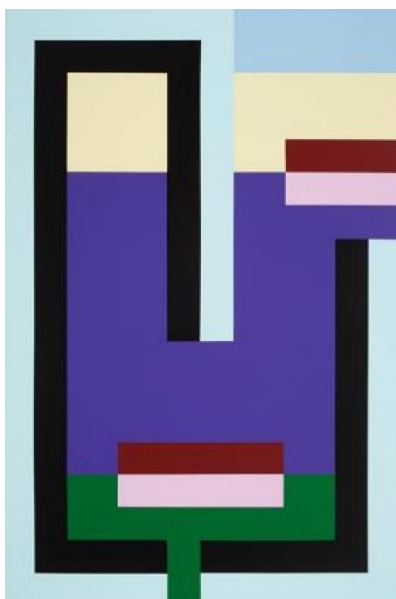
4. Bak Imre: Megszakított V., 2018. akril, vászon, 120x80 cm, jelezve a hátoldalon: Bak/2018
Megszakított V.
érték: 7 000 000 – 8 000 000 Ft

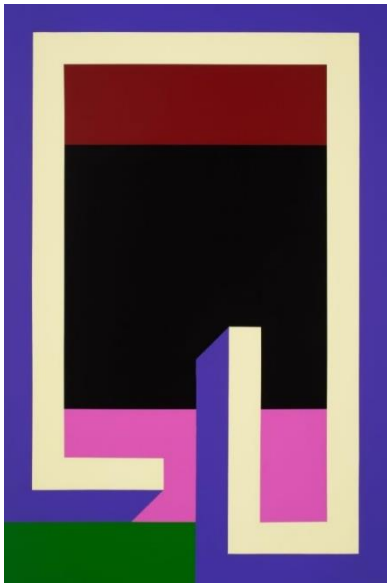
5. Bak Imre: Ősforma I., 2018. akril, vászon, 210x140 cm, jelezve a hátoldalon: Ősforma I. Bak/2019
Urform I.
érték: 16 000 000 – 18 000 000 Ft

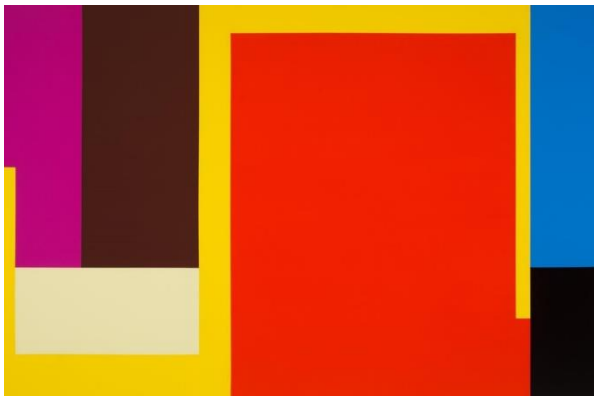
6. Bak Imre: Ön-Arc-Kép I., 2017. akril, vászon, 210x280 cm, jelezve a hátoldalon: Bak/2017 Ön-Arc-Kép
érték: 28 000 000 – 32 000 000 Ft

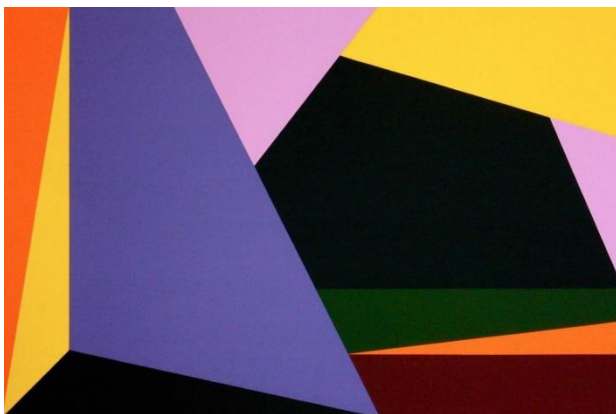
7. Bak Imre: Ön-Arc-Kép II., 2017. akril, vászon, 210x140 cm, jelezve a hátoldalon: Ön-Arc-Kép II.
Bak/2017
érték: 16 000 000 – 18 000 000 Ft

8. Bak Imre: Mélység akril, 2017. vászon, 210x140 cm, jelezve a hátoldalon: Bak/2017 Mélység
érték: 16 000 000 – 18 000 000 Ft

9. Bak Imre: Dél-Amerika, 2015. akril, vászon, 140x210 cm, jelezve a hátoldalon: Bak/2015
érték: 16 000 000 – 18 000 000 Ft

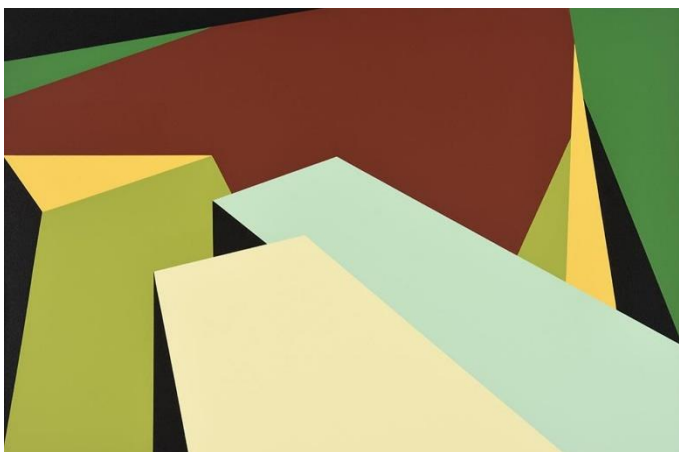
10. Bak Imre: Perzselő szorongás, 2014. akril, vászon, 140x210 cm, jelezve a hátoldalon: Bak/2014
Perzselő szorongás
érték: 16 000 000 – 18 000 000 Ft

11. Bak Imre: Bárho, 2013. akril, vászon, 80x120 cm, Bak/2013 Bárho
érték: 7 000 000 – 8 000 000 Ft

12. Bak Imre: Aktuális helyzet, 2013. akril, vászon, 80x120 cm, jelezve a hátoldalon: Bak/2013 Aktuális helyzet
érték: 7 000 000 – 8 000 000 Ft

13. Bak Imre: Katakizma, 2013. akril, vászon, 80x120 cm, jelezve a hátoldalon: Bak/2013 Katakizma
érték: 7 000 000 – 8 000 000 Ft

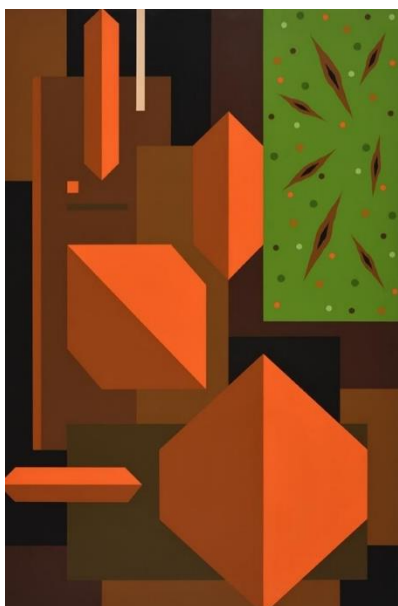
14. Bak Imre: Főszereplők, 2008. akril, vászon, 80x120 cm, jelezve a hátoldalon: Bak/2008 Főszereplők
érték: 7 000 000 – 8 000 000 Ft

15. Bak Imre: Zoom akril, 2001. vászon, 120x80 cm, jelezve a hátoldalon: Bak/2001 Zoom
érték: 7 000 000 – 8 000 000 Ft

16. Bak Imre: Morandi I., 2000. akril, vászon, 140x210 cm, jelezve a hátoldalon: Bak/2000 Morandi I.
érték: 22 000 000 – 25 000 000 Ft

17. Bak Imre: Virtuális, 1997. akril, vászon, 210x140 cm, jelezve a hátoldalon: Virtuális Bak/97
érték: 22 000 000 – 25 000 000 Ft

6. melléklet - Ilona Keserü Ilona alkotásai

18. Ilona Keserü Ilona: Tűzkakas éve, 2017. olaj, vászon, 140x200 cm
érték: 14 000 000 – 16 000 000 Ft

19. Ilona Keserü Ilona: Pávaszem, 2014-2016. olaj, alapozott vászon fonákja, 150x120 cm
érték: 9 000 000 – 11 000 000 Ft

20. Ilona Keserü Ilona: Vonulnak, 2014-2015. olaj, grafit, vászon, 130x170 cm
érték: 11 000 000 – 13 000 000 Ft

21. Ilona Keserü Ilona: Dal (Hangfonadék), 2010. olaj, vászon, 140x170 cm
érték: 12 000 000 – 14 000 000 Ft

22. Ilona Keserü Ilona: Lágy káprázat, 2010. olaj, vászon, 140x170 cm
érték: 12 000 000 – 14 000 000 Ft

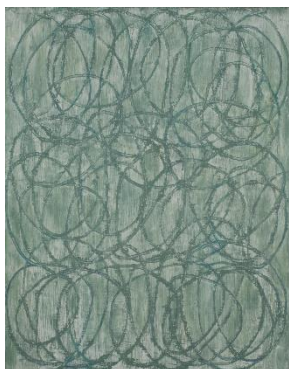
7. melléklet - Lakner László alkotásai

23. Lakner László: Cím nélkül, 1992-1994. olaj, vászon, 200×150 cm
érték: 8 000 000 – 9 000 000 Ft

24. Lakner László: Duchamp, 1988. kerékpárlakk, vászon, 190×170 cm
érték: 8 000 000 – 9 000 000 Ft

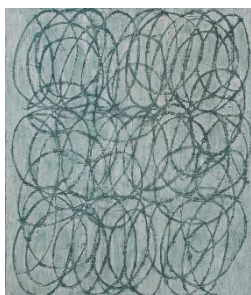
25. Lakner László: Cím nélkül (Kreisen), 1995. olaj, vászon 188,5×148 cm
érték: 10 000 000 – 12 000 000 Ft

26. Lakner László: Cím nélkül, 1994. olaj, vászon, 196×155 cm
érték: 10 000 000 – 12 000 000 Ft

27. Lakner László: Cím nélkül (Lineatur), 1999. olaj, vászon, 200×150 cm
érték: 13 000 000 – 15 000 000 Ft

28. Lakner László: Cím nélkül (Kreisen), 1996. olaj, vászon, 200×169,5 cm
érték: 13 000 000 – 15 000 000 Ft

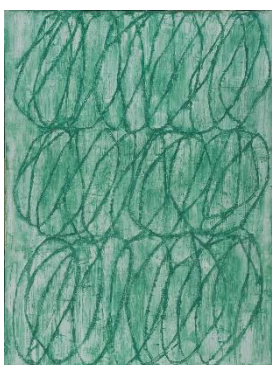
29. Lakner László: Üstökösök, 1992. olaj, vászon, 145×250 cm (kétrészes)
érték: 20 000 000 – 22 000 000 Ft

30. Lakner László: Cím nélkül, 1987. vegyes technika, lepedő, 248×215 cm
érték: 7 000 000 – 8 000 000 Ft

31. Lakner László: Cím nélkül, 1988. vegyes technika, lepedő, 240×214 cm
érték: 7 000 000 – 8 000 000 Ft

32. Lakner László: Hurkos, 1996. olaj, vászon, 200x150 cm
érték: 8 000 000 – 9 000 000 Ft

33. Lakner László: Rodcsenko, 2012. olaj, vászon, 198,5×150 cm
érték: 9 000 000 – 11 000 000 Ft

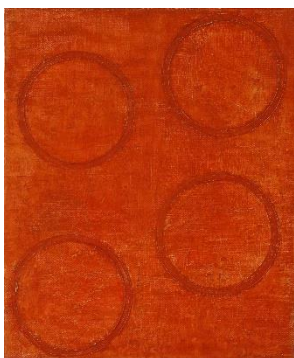
34. Lakner László: Számok, 1995. olaj, akril, vászon, 200x150 cm
érték: 10 000 000 – 12 000 000 Ft

35. Lakner László: Világok / Welten, 2001. olaj, vászon, 139x109 cm
érték: 6 500 000 – 7 500 000 Ft

36. Lakner László: Cím nélkül, 2007. olaj, vászon, 60x50 cm
érték: 2 500 000 – 3 500 000 Ft

37. Lakner László: Cím nélkül (Négy kör), 1996. olaj, vászon, 60x50 cm
érték: 2 500 000 – 3 500 000 Ft

38. Lakner László: Cím nélkül (Görbe vonal), 1996. olaj, vászon, 60x50 cm
érték: 2 500 000 – 3 500 000 Ft

39. Lakner László: Kék könnyek, 1995. olaj, lakkfesték, vászon, 60x50 cm
érték: 2 500 000 – 3 500 000 Ft

40. Lakner László: Rács, 1996. olaj, vászon, 60x50 cm
érték: 2 500 000 – 3 500 000 Ft

8. melléklet - Nádler István alkotásai

41. Nádler István: Csábító barokk, 2013. akril, vászon, 180 x 110 cm, jelezve a hátoldalon: Nádler István 2013. A csábító barokk F/2013./14.

érték: 6 000 000 – 7 000 000 Ft

42. Nádler István: Bár úgy tűnik... No 2., 2008. kazein-tempera, vászon, 200x150 cm, jelezve a hátoldalon: Nádler István 2008. Bár úgy tűnik... No 2.

érték: 7 000 000 – 8 000 000 Ft

43. Nádler István: 2008 Fb. A., 2008. kazein-tempera, vászon, 120x80 cm, jelezve a hátoldalon: Nádler István 2008. Fb. A F./2008./10.
érték: 4 000 000 – 5 000 000 Ft

44. Nádler István: 2008 Fb. B., 2008. kazein-tempera, vászon, 120x80 cm, jelezve a hátoldalon: Nádler István 2008. Fb. B. F/2008./8.
érték: 4 000 000 – 5 000 000 Ft

45. Nádler István: V/a., 2008. kazein-tempera, akril, vászon, 160x115 cm, jelezve a hátoldalon: Nádler István 2008. V./a F/2008./18.

érték: 5 500 000 – 6 500 000 Ft

46. Nádler István: Átló II., 2008. kazein-tempera, vászon, 200x150 cm, jelezve a hátoldalon: Nádler István: Átló II., 2008.

érték: 7 000 000 – 8 000 000 Ft

47. Nádler István: Társítás I., 2008. kazein-tempera, vászon, 240x180 cm, jelezve a hátoldalon: Nádler István 2008. Társítás I. F./2008./33.
érték: 9 000 000 – 11 000 000 Ft

48. Nádler István: Társítás II., 2008. kazein-tempera, vászon, 240x180 cm, jelezve a hátoldalon: Nádler István 2008. Társítás II. F./2008./32.
érték: 9 000 000 – 11 000 000 Ft

49. Nádler István: I.b., 2008. akril, vászon 160x115 cm, jelezve a hátoldalon: Nádler István 2008. Ib. F/2008./37.

érték: 5 500 000 – 6 500 000 Ft

50. Nádler István: Fb. Nr 2., 2009. kazein-tempera, vászon, 130x100 cm, jelezve a hátoldalon: Nádler István 2009. Fb. No.2. F./2009./9.

érték: 4 500 000 – 5 500 000 Ft

51. Nádler István: Fb. Nr 3., 2009. kazein-tempera, vászon, 130x100 cm, jelezve a hátoldalon: Nádler István 2009. Fb. No.3. F/2009./10.
érték: 4 500 000 – 5 500 000 Ft

52. Nádler István: Megvalósítás, 2013. akril, vászon 180x100 cm, jelezve a hátoldalon: Nádler István 2013. Megvalósítás F/2013./1.
érték: 6 000 000 – 7 000 000 Ft

53. Nádler István: Diptichon I., 2007. kazein-tempera, vászon, 240x180 cm, jelezve a hátoldalon:

Nádler István 2007. Diptichon I. A F./2007./23.

érték: 9 000 000 – 11 000 000 Ft